

در گفتگویی تفصیلي فارس با مدیرکل سابق بورس وزارت علوم مطرح شد؛

مشکلات فراوان دانشجویان ایرانی در کانادا، آمریکا و انگلستان

خبرگزاری فارس: علی‌اکبر متکان مدیرکل سابق بورس وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و معاون توسعه مدیریت و منابع مالی

فعلی این وزارتخانه، مشکلات دانشجویان ایرانی در کانادا، آمریکا و انگلستان و همچنان آمار دانشجویان پورسیه‌ای که به

کشور بازنگشته‌اند را تشریح کرد.

به گزارش خبرنگار حوزه دانشگاه خبرگزاری فارس، پس از معرفی وزرای دولت دهم و آغاز به کار کامران دانشجو در وزارت علوم، طبیعتاً همه در انتظار آغاز تغییراتی در معاونت‌های مختلف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بودند. یکی از این تغییرات در معاونت توسعه و مدیریت منابع وزارت علوم بود که طی آن علی‌اکبر متکان جایگزین یحیی طالبیان شد. با این تغییر مدیرکل بورس و اداره امور دانشجویان خارج وزارت علوم در دوره نهم، به عنوان معاون جدید وزیر علوم معرفی شد.

به همین بهانه بر آن شدیم که در گفتگویی مفصل با علی‌اکبر متکان، عملکرد دوره گذشته اداره کل بورس دانشجویان را بررسی کرده و از وضعیت اعزام دانشجویان به خارج از کشور مطالبی را ارائه کنیم. آنچه در ذیل می‌آید متن گفتگویی 2 ساعته خبرنگار فارس با مدیرکل سابق وزارت علوم است.

* فارس: آقای دکتر متکان! با تشکر از زمانی که به ما اختصاص دادید موضوع اصلی این گفتگو، بررسی عملکرد 4 ساله اداره کل بورس است، لطفاً مطالب اولیه را مطرح کنید تا گفتگو را آغاز کنیم.

- متکان: در ابتدا باید یادآوری کنم که بنده 3 سال از دوره 4 ساله گذشته را در خدمت اداره کل بورس بودم، یعنی از اوایل شهریور ماه سال 85 مسئولیت اداره کل بورس را به عهده گرفتم که با توجه به سیاست‌های دولت نهم و رئیس‌جمهور محترم باید حرکت می‌کردیم. یکی از این سیاست‌ها این بود که باید در راستای توسعه تحصیلات

تکمیلی داخل و کاهش میزان وابستگی به خارج از کشور حرکت می‌کردیم. در همین راستا در دولت نهم در ارتباط با گسترش دوره‌های تحصیلات تکمیلی بسیار موفق بودیم، چون تا پایان دولت نهم ظرفیت دوره‌های تکمیلی به بیش از 3 برابر افزایش یافته است که این آمار به دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا مربوط می‌شود، یعنی بسیاری از رشته دوره‌های دکترا راه‌اندازی شد و با امکانات بسیار خوبی که در سال‌های دوم و سوم دولت نهم فراهم شد به اوج خود رسید، همچنین افزایش دانشجویان دوره‌های ارشد از 20 هزار نفر به بیش از 65 هزار نفر، از دیگر افتخارات دولت نهم بود که این میزان اکنون در آغاز فعالیت دولت دهم به 75 هزار نفر نیز رسیده است.

* فارس: در دوره‌های دکترا وضعیت چگونه بوده است؟

- متکان: در رشته‌های دکترا نیز بیش از 3 برابر افزایش دانشجویان داشته‌ایم، در این شرایط اگر بخواهیم مانند سابق همه دانشجویان را برای مقاطع دکترا به خارج از کشور اعزام کنیم طبیعتاً درست و منطقی نبود، چون دیگر چنین ضرورتی وجود نداشت و امکان ادامه تحصیل در این مقاطع در داخل کشور نیز فراهم شده بود. بر همین اساس آئین‌نامه شیوه اعطای بورس تحصیلی با رویکرد اعزام دانشجویان برای ادامه تحصیل در رشته‌ها اولویت‌دار تنظیم شد.

* فارس: این رشته‌های اولویت‌دار چگونه مشخص می‌شد؟

- مرتکان: رشته‌های اولویت‌دار توسط يك شوراي تخصصي به همراه نظرات معاونان آموزش دانشگاه‌ها و معاونت آموزشی وزارت علوم مشخص می‌شد، یعنی ترکیبی از يك شوراي تخصصي براي اولین بار در کمیته‌های پنجگانه برای این کار تشکیل شد. این کمیته شامل رشته‌های فنی مهندسی، هنر، علوم پایه، علوم کشاورزی و علوم انسانی بود که در هر يك از این گروه‌ها، کمیته‌های تخصصي از اساتید متخصص و متعهد دانشگاه‌ها تشکیل شده است که جهت تعیین رشته‌های اولویت‌دار، تدوین دستورالعمل فراخوان، بررسی پرونده‌های علمی و فرهنگی داوطلبان اعزام و انجام مصاحبه‌های تخصصي، بررسی پذیرش‌های اخذ شده، هر يك از پذیرفته شدگان، سنجش اعتبار علمی دانشگاه‌ها، گروه‌های علمی و صلاحیت تخصصي اساتید راهنما، تایید موضوع پایان‌نامه‌ها و تطبیق آن با نیازهای تخصصي کشور فعالیت می‌کند. یعنی با اصلاح شیوه‌های اعطای بورس تحصیلی به دانشجویان برای ادامه تحصیل در رشته‌های آموزشی اولویت‌دار، به عنوان مثال در رشته‌های نانو تکنولوژی، بیوتکنولوژی، فناوری اطلاعات و بعضی از رشته‌های حساس هنر و علوم انسانی از سال 1385 اقدامات موثری انجام شده است.

* فارس: آقای دکتر! پیش از تنظیم و تدوین این آئین‌نامه شرایط اعزام دانشجویان به خارج از کشور چگونه بود؟

- متکان: در سال‌های پیش از سال 85، چند سالی بود که امتحان اعزام به کلی تعطیل شده بود، دانشجویان به خارج از کشور اعزام می‌شدند ولی امتحانی وجود نداشت، یعنی اعزام به هر نحوی که انجام می‌شد از کیفیت لازم برخوردار نبود، چون افراد نه بر اساس کیفیت و نه بر اساس رشته‌های موردنیاز کشور اعزام می‌شدند.

* فارس: در آن سال‌ها ظرفیت چه تعداد بود؟

- متکان: در آن سال‌ها ظرفیت هم متفاوت بود، 200 تا 400 نفر که البته به سال اعزام هم بستگی داشت، یعنی اصول مشخصی تعریف نشده بود که هر سال چند نفر اعزام شوند و بعضاً با توجه به میزان تقاضاها اعزام صورت می‌گرفت و استراتژی بسزایی برای آن تعریف نشده بود.

* فارس: در نهایت با توجه به این مشکلات و مواردی که اشاره کردید، اکنون چه تغییراتی در این آئین‌نامه صورت گرفت؟

- متکان: اکنون این دستورالعمل عوض شده است و اعزام براساس شرایط نخبگی تعریف شده است، در دستورالعمل جدید اعطای بورس دکتری خارج از کشور حمایت از نخبگان علمی، برگزیدگان المپیادهای علمی، دانشجویان نمونه، استعدادهای درخشان و... مدنظر قرار گرفته و شاخص‌های فرهنگی هم برای اعزام دانشجویان بررسی می‌شود، براساس این دستورالعمل و رشته‌های اولویت‌دار حوزه‌های پنجگانه، در سال 85 این طرح به صورت پایلوت اجرا شد که در همان سال به کیفیت هم توجه شد، یعنی اگر سقف اعزام 200 نفر بود، ما تأکیدی بر روی اعزام 200 دانشجوی نداشتیم، بلکه مهم برای ما کیفیت افراد اعزامی بود که بر این اساس بعضاً ظرفیت 200 نفر اعلام می‌شد اما پذیرفته شدگان نهایی کمتر از این تعداد بودند.

* فارس: آقای دکتر! جناب‌عالی به شاخص‌های فرهنگی نیز در سخنانتان اشاره کردید، این شاخص‌ها چه مواردی را

در بر می‌گرفت؟

- متکان: منظور این است که برای اعزام دانشجو به خارج از کشور دو محور شاخص‌های علمی و شاخص‌های فرهنگی و اعتقادی مدنظر قرار می‌گرفت، یعنی دانشجویی که به خارج از کشور اعزام می‌شد میزان تعهد و اعتقاداتش به نظام جمهوری اسلامی و ارزش‌ها و آرمان‌ها نیز مدنظر قرار می‌گرفت که این مورد در کنار شاخص‌های علمی بود و ما تلاش کردیم هر دو را با هم در نظر بگیریم که خوشبختانه در سال 85 اولین دوره انجام شد و بعد از آن در سال 86، 87 و 88 نیز انجام شد و امسال هم برای سال 89 در حال اجرا است و فراخوان آن اعلام شده و بر اساس اعلام مدیرکل جدید بورس جناب آقای دکتر مسلمی در حال بررسی پرونده‌ها هستند تا بر اساس شاخص‌های مدنظر و رشته‌های اولویت‌دار، نتایج نهایی را اعلام کنند.

* فارس: این رشته‌ها اولویت‌دار، در واقع همان رشته‌های مورد نیاز کشور هستند؟

- متکان: بله! این رشته‌ها، رشته‌های مورد نیاز کشور هستند که در داخل کشور نیز امکان تحصیل در آنها وجود ندارد، چون رشته‌های جدیدی هستند و یا اگر در کشور وجود دارد امکان آن بسیار کم و محدود است و نیاز به تربیت استاد و سایر ملزومات آن داریم.

* فارس: آقای متکان! در میان حوزه‌های پنجگانه مورد اشاره، یکی از موارد به حوزه علوم انسانی مربوط است، با توجه به مطالبی که اکنون در خصوص علوم انسانی مطرح است و مقام معظم رهبری نیز بر اصلاح و بازنگری در علوم انسانی تأکید داشتند، می‌خواهم بدانم که نگاه مسئولان اعزام دانشجو به خارج از کشور در این رشته‌ها چگونه بوده است؟

- متکان: نگاه مسئولین مطابق نگاه نظام جمهوری اسلامی بوده است، یعنی رشته‌هایی را انتخاب می‌کردیم که در این زمینه مشکلی نداشته باشد. مثلاً در رشته‌هایی مثل معارف اسلامی، ادبیات فارسی و حتی جامعه‌شناسی اعزام نداشتیم ولی در بحث ارتباطات و یا حقوق بین‌الملل که در آن نیاز به آشنایی با حقوق سایر کشورها برای دادوستدهای بین‌المللی احساس می‌شد، انجام می‌گرفت، چون با آشنایی در این زمینه‌ها می‌توانیم در مباحث بین‌المللی، از حقوق جمهوری اسلامی ایران دفاع کنیم. از سویی دیگر ایران جایگاه و مهد علوم انسانی است ولی

در شبه‌ها که احساس نیاز می‌شد، مانند برخی از گرایش‌های مدیریت، مثل مدیریت IT که زیرمجموعه علوم انسانی است اعزام صورت می‌گرفت و اکنون نیز شورای مرکزی بورس با توجه به فرمایش مقام معظم رهبری حساسیت لازم را دارد و حتی ممکن است در جلسات خود تصمیمات جدیدتری هم در این زمینه اتخاذ کنند تا بر اساس موازین نظام و فرامین مقام معظم رهبری برنامه‌ها پیش رود.

* فارس: در این سال‌ها اعزام دانشجویان به چه کشورهایی انجام شده است؟

- متکان: دانشجویان در این چند ساله در کشورهای ژاپن، آلمان، اسکاتلند، ایرلند، هلند، بلژیک، سوئد، فرانسه، نیوزیلند و... مشغول به تحصیل شده‌اند که در این سال‌ها کیفیت دانشجویانی که اعزام می‌شدند هم دارای اهمیت بود، یعنی در این سال‌ها برخلاف گذشته، دانشجویان کشور را با توجه به شرایط و کیفیتی که داشتند به دانشگاه‌های درجه اول دنیا اعزام می‌کردیم، البته مثلاً ممکن است که در انگلستان یک دانشگاه معتبری وجود داشته باشد اما در رشته‌های مورد نظر ما کیفیت لازم را نداشته است، یعنی شورای تخصصی بورس، بعد از گزینش دانشجویان، برای پذیرش آن نیز بررسی می‌کرد و دپارتمان دانشگاه مقصد و شرایط آن و همچنین استاد راهنمای آن را هم بررسی می‌کند و حتی موضوع پایان‌نامه هم در ایران انتخاب می‌شد، در حالی که پیشتر دانشجویان را اعزام می‌کردند ولی زمانی که به دپارتمان خود باز می‌گشت، مشاهده می‌کرد که 3 نفر متخصص دیگر هم در آنجا وجود دارد و یا تخصصی را طی کرده است که در ایران، کارایی لازم را ندارد، اما در شرایط جدید تمام این موارد را مورد توجه قرار دادیم و با دانشگاه‌ها هم در ارتباط بودیم که این موارد جزو مکانیسم‌های نظارتی ادراه کل بورس بوده است.

* فارس: آقای دکتر! اشاره کردید که در موضوع اعزام دانشجویان در کنار مباحث علمی به کیفیت فرهنگی و اعتقادی هم توجه ویژه می‌شد، این موضوع یک روی سکه است و طرف دیگر آن به برنامه‌های بعد از اعزام برمی‌گردد، برنامه‌های وزارتخانه و حتی فراتر از آن نظام جمهوری اسلامی بعد از اعزام دانشجویان برای حمایت فرهنگی و فکری از دانشجویان چه بوده است؟

- متکان: این مورد یکی از بحث‌های اساسی ما بوده است، به صورت سیستماتیک بحث‌های فرهنگی دانشجویان خارج از کشور به عهده دفتر نمایندگی ولی‌فقیه در امور دانشجویان خارج از کشور است که مقام معظم رهبری 2

نماینده یکی برای اروپا و دیگری هم در آسیا و استرالیا دارند، اساساً ما در ابتدا جلساتی با دفتر نهاد نمایندگی ولی فقیه داشتیم که هماهنگی می‌کردیم، علاوه بر آن رایزن‌های علمی کشور را هم بسیار فعال کردیم، در این زمینه در سال‌های اخیر در کشورهای اروپایی مانند فرانسه، بلژیک، هلند و آلمان رایزنان علمی جمهوری اسلامی چندین اردوی فرهنگی برگزار کرده است که در این اردوها از نظر فرهنگی و فکری، برنامه‌هایی اجرا شد و این اردوهای فرهنگی در روسیه، انگلستان و هندوستان نیز فعال شده‌اند.

* فارس: لطفاً در خصوص فعالیت این رایزن‌های علمی بیشتر توضیح بدهید.

- متکان: در این سال‌ها در خصوص فعالیت رایزن‌های علمی، یک تحول جدی ایجاد شده است و در کنار این موارد رایزن‌های علمی موظف شدند که از برنامه‌های فرهنگی که در مناسبت‌های مذهبی و ملی از سوی دانشجویان برگزار می‌شود، حمایت مالی و معنوی لازم را انجام دهند، همچنین اردوهای نوروزی نیز برای دانشجویان به همراه خانواده آنها برگزار می‌شود که طی آن مراکزی در اختیار قرار می‌گرفت که دانشجویان به همراه خانواده‌ها چند روز در آنجا مستقر می‌شدند. البته 2-3 سالی است که چندین بسته فرهنگی نیز در طول سال برای دانشجویان خارج از کشور ارسال می‌شود که در این بسته‌های فرهنگی مناسب با ذوق و نیاز این دانشجویان مواردی نظیر فیلم، کتاب، قبله‌نما، سجاده، قرآن و پیام تبریک وزیر و... قرار دارد که با استقبال خوبی از سوی دانشجویان مواجه شده است. نهایتاً اینکه تعداد رایزن‌های علمی در خارج از کشور در این 3 سال افزایش داشته است که در کنار آن گردهمایی رایزنان علمی برای انجام هماهنگی‌های لازم در خصوص وظایف، امکانات و اختیارات بین حوزه ستادی و سایر دستگاه‌های مربوطه برگزار شده است.

* فارس: این بسته‌های فرهنگی در چه زمانی و برای چه دانشجویانی ارسال شده است؟

- متکان: ارسال این بسته‌های فرهنگی از 2 سال پیش آغاز شده و در مناسبت‌های خاص مانند ماه مبارک رمضان و یا عید نوروز برای دانشجویان ایرانی خارج از کشور ارسال شده است، در این راستا، در ماه مبارک سال 87، بیش از 4000 بسته فرهنگی و در عید نوروز همان سال نیز 2500 بسته فرهنگی از سوی اداره کل بورس به خارج از کشور ارسال شده است. در سال جاری نیز به مناسبت عید نوروز 8000 بسته فرهنگی برای دانشجویان ایرانی خارج از کشور ارسال شده است، البته این ارسال‌ها با توجه به تعداد دانشجویان در هر کشور انجام می‌شود که بر این

اساس در سال گذشته براي دانشجويان ايراني در هند، بيش از 1200 بسته فرهنگي ارسال شده است، در ساير کشورها نيز با برگزارى سمینارها و همایش‌های متمرکز، این بسته‌ها را توزیع کرده‌ایم که گزارش‌های آن از سوي رایزن‌های علمي کشور به وزارت علوم ارائه شده است.

* فارس: در واقع با این برنامه‌ها در راستای تقویت و ارتقای مباحث فکری و فرهنگي دانشجويان اقدام می‌شد.

- متکان: بله! زمانی که دانشجويان به خارج از کشور می‌روند و در يك فرهنگ مغاير با فرهنگ ملي و مذهبي خود قرار می‌گیرند نیاز دارند که در طول سال چند برنامه این چنین داشته باشند. منتها در گذشته برخي از دستگاه‌ها به صورت موازي عمل می‌کردند که امیدوارم با حرکتی که در این چند سال شروع شده است این فعالیت‌های فرهنگي به صورت یکپارچه و غیرموازي ادامه داشته باشد تا هم دانشجويان ايراني و هم ايرانيان خارج از کشور بهتر از آنها بهره‌مند شوند. متأسفانه هنوز نتوانسته‌ایم با شورای عالی ايرانيان به يك تفاهم کامل برسیم چون موضوع فعالیت‌ها کاملاً متفاوت است، یعنی آن شورا در زمینه ايرانيان مقیم خارج از کشور فعالیت می‌کند و برنامه‌های وزارت علوم در مورد دانشجويان است و به همین دلیل تلاش کردیم بیشتر با نهاد نمایندگی مقام معظم رهبري در امور دانشجويان خارج از کشور تعامل داشته باشیم که علی‌رغم این ارتباط، فعالیت‌های مستقل خوبی هم انجام شده است.

* آقای دکتر! یکی از معضلات موجود، بحث مهاجرت فارغ‌التحصیلان ايراني است که بعضاً از آن با عنوان فرار مغزها یاد می‌شود. این مسئله در مورد دانشجويان بورسیه می‌تواند مصداق بیشتری داشته باشد، یعنی اینکه این دانشجويان بعد از اتمام دوران تحصیل به کشور بازنگردند، در این زمینه چه برنامه‌ها و تضمیني وجود دارد؟

- متکان: در مجموع باید یادآوری کنم که در این زمینه 2 دسته دانشجو داریم، یکی بورسیه و دیگری غیربورسیه که به صورت شخصي و با هزینه خودشان براي ادامه تحصیل به خارج از کشور می‌روند و مشکل اصلي در این زمینه که اشاره کردید به دانشجويان دهه 70 برمی‌گردد، به خصوص از نیمه دوم دهه 70 که برخي از آن دانشجويان به کشور بازنگشتند.

* فارس: در این 3 سال اخير چه اقداماتی در این زمینه انجام شده است تا دانشجوياني که بورس می‌شوند، به کشور بازگردند؟

- متکان: بعد از اینکه بنده مسئولیت اداره کل بورس را قبول کردم با همکاری اداره کل حقوقی وزارت علوم، پرونده‌های این افراد را پیگیری کردیم و با توجه به وثیقه‌هایی که داشتند خوشبختانه بسیاری از آنها به کشور برگشتند. اما يك عده که برگشتند که بیشترین آمار عدم بازگشت را دو کشور انگلستان و کانادا داشتند، مثلا در انگلستان حدود 20 درصد دانشجویان برگشتند که البته از این آمار برخی با پیگیری‌های صورت گرفته برگشتند ولی به تعهد خود در قبال هزینه‌های انجام شده عمل نکردند و البته برخی هم در انگلستان باقی ماندند که این افراد مجبور شدند هزینه‌های صورت گرفته را به وزارت علوم برگردانند. در کانادا هم حدود 34 درصد عدم بازگشت دانشجویان وجود داشت که 14 درصد به ایران آمده بودند ولی به تعهدات خود عمل نمی‌کردند که این افراد هم مجبور شدند تعهد خود را در ایران بخرند و آن 20 درصد باقی مانده هم با پیگیری‌های صورت گرفته در 3 سال گذشته بسیاری از آنها برگشته‌اند.

* فارس: بازپرداخت هزینه‌ها چگونه انجام می‌شود؟

- متکان: خوشبختانه بیش از 20 میلیارد تومان از این هزینه‌ها در طول 3 سال گذشته برگشت داشته است، اما در مورد دانشجویانی که در این 3 سال اعزام شده‌اند من فکر نمی‌کنم عدم برگشت داشته باشیم و این سخن را بر اساس نوع انتخاب دانشجویان و شرایط کنونی می‌گویم، چون در گذشته تحصیلات تکمیلی در کشور به گستردگی امروز نبود و حقوق استاد هم بسیار پایین‌تر از شرایط کنونی بود و بسترهای لازم در دانشگاه برای کارهای تحقیقاتی و یا رشته‌های مختلف وجود نداشت که این امکانات اکنون فراهم شده است. یکی از دلایل عدم بازگشت دانشجویان در آن سال‌ها این بود که دانشجوی پس از فارغ‌التحصیلی و بازگشت به کشور مجبور می‌شد در مقطع کاردانی و کارشناسی تدریس کند. این فارغ‌التحصیل که با کیفیت بالایی تحصیل کرده بود برای فعالیت در کشور، محیط کاری مناسبی نداشت. این دانشجویان به کشور بازمی‌گشتند ولی زمانی که شرایط را نامناسب می‌دیدند، باز هم مهاجرت می‌کردند، چون همانطور که گفتم حقوق استاد بسیار پایین بود، رشته‌های تحصیلی در مقاطع بالا وجود نداشت و محیط‌های پژوهشی و تحقیقاتی هم در کشور فراهم نبود که خوشبختانه در این 4 سال دانشگاه‌ها به حدی رشد داشته‌اند که اکنون شرایط مالی و هم سایر موارد بسیار مساعد شده است.

* فارس: آقای دکتر! یعنی به نظر شما فراهم شدن این شرایط زمینه بازگشت دانشجویان را مهیا می‌کند؟

- متکان: ببینید، تعامل دانش و صنعت در کشور روز به روز بهتر می‌شود و دانشگاه‌ها نیز امکانات خوبی برای مسائل آموزشی و پژوهشی دارند و رشته‌های تحصیلات تکمیلی هم رشد خوبی داشته است در نتیجه زمینه لازم برای بازگشت این دانشجویان فراهم شده است، اما دانشجویانی که به خارج از کشور می‌روند به نظر من فرار مغزها نیست، این افراد می‌روند در رشته‌هایی که در ایران زمینه تحصیل در آنها وجود ندارد و یا بسیار محدود است تحصیل می‌کنند، یعنی علی‌رغم رشدی که در چند سال گذشته در این زمینه در کشور داشته‌ایم ولی به دلیل آن رشد جمعیتی دهه 60 همچنان متقاضی بیش از ظرفیت موجود است که این افراد به خارج از کشور می‌روند. به نظرم زمانی که شرایط برای فعالیت و خدمت این افراد فراهم شود، بسیاری از آنها بازخواهند گشت، ضمناً در تمام کشورهای دنیا برخی از دانشجویان برای ادامه تحصیل به سایر کشورهای می‌روند و این ارتباط علمی دنیا هرگز از بین نخواهد رفت.

* فارس: البته مشکل اینجاست که دولت هزینه‌ای را برای یک فرد صرف می‌کند، ولی بعد از پایان تحصیل، بازگشت لازم و موردنظر برای کشور حاصل نمی‌شود.

- متکان: به هر حال در 5 سال اخیر شرایط دانشگاه‌ها از نظر بستر آموزشی تغییر کرده است، البته تمام این افراد قرار نیست به دانشگاه برگردند ولی به هر حال امیدواریم که صنعت و سایر دستگاه‌های ما به ظرفیتی برسند که تمام دانشجویان بتوانند به کشور برگردند، چون دانشجویان و تمام ایرانیان یک غیرت ملی و دینی برای خدمت به کشور را ذاتا دارند و اگر شرایط آماده باشد، این دانشجویان نیز برمی‌گردند، پس باید شرایط را آماده کنیم که این افراد پس از تحصیل به کشور بازگردند.

* فارس: به نظر می‌سد یکی از ملزومات این کار بسترسازی فکری و فرهنگی است که بسیار موثر خواهد بود؟

- متکان: یقیناً این طور است و ما هم بر همین اساس دانشجویان بورسیه را با دو معیار علم و ایمان در کنار هم گزینش می‌کنیم. اگر علم و ایمان را در کنار هم در نظر بگیریم، گاهی مسائل مالی بدون معنویت و روحانیت می‌تواند برخی مسائل را در کوتاه مدت تحت تاثیر قرار دهد ولی در درازمدت بسیاری از دانشجویان بورسیه حتی افرادی که در دهه 70 اعزام شده بودند، برمی‌گردند و تنها دلیل آن هم به مسائل معنوی و شرایط روحی برمی‌گردد. جالب است که بسیاری از این دانشجویان اعلام می‌کنند که نیازهای درونی ما در خارج از کشور اکتاف نمی‌شود، یعنی

همه چیز به مسائل مالی برنمی‌گردد.

* فارس: در خصوص دانشجویانی که با هزینه شخصی به ادامه تحصیل در خارج از کشور می‌پردازند چه برنامه‌هایی انجام شده و یا در دستور کار قرار دارد؟

- متکان: متقاضیان ادامه تحصیل که با هزینه شخصی به خارج از کشور می‌روند هم از برخی حمایت‌های اداره کل بورس در این سال‌ها بهره‌مند شده‌اند، در این خصوص در زمینه‌های تسهیلات غیرارزی، بلیط نیم‌بها، انتخاب کشور محل تحصیل و اعتبار دانشگاه مقصد حمایت‌هایی از این دانشجویان صورت گرفته و خدماتی به آنها ارائه شده است.

* فارس: با توجه به مشکلاتی که در اعزام دانشجویان به برخی کشورها مثل انگلستان و کانادا وجود دارد، در این مورد چه برنامه‌ای وجود دارد، ظاهراً برای آمریکا، انگلیس و کانادا محدودیت اعزام وجود دارد؟

- متکان: بله، اخیراً هم مدیرکل بورس اعلام کرده‌اند که در این 3 کشور شرایط خوبی را برای ادامه تحصیل دانشجویان ایرانی وجود ندارد، البته اینطور نیست که کیفیت این دانشگاه‌ها خوب نباشد، بلکه شرایط مناسب برای ادامه تحصیل مساله‌ای جدا از کیفیت دانشگاه‌ها است، چون با این مسائل به صورت سیاسی برخورد می‌کنند. کانادا برای دانشجویانی ایرانی مشکلات زیادی بوجود آورده است، طریقه ویزا دادن برای این کشور خودش یک معضل است و به همین دلیل و علیرغم ادعای دفاع از حقوق بشر در کانادا، شاهدیم که کوچکترین ارزشی را برای افراد قائل نیستند و در قبال آنها تعهدی ندارند، در این کشور بعضاً به دانشجویان ویزا می‌دهند ولی به خانواده او ویزا نمی‌دهند، پس نگاه سیاسی و عدم توجه به مسائل انسانی مهمترین مشکل در این زمینه بوده است.

* فارس: در مورد انگلیس و آمریکا هم نگاه‌های سیاسی وجود دارد؟

- متکان: در مورد انگلستان هم به هر حال احساس کردیم که برای دانشجویان ایرانی کیفیت لازم را در نظر نمی‌گیرند، البته خود دانشجویان ایرانی در انگلستان هم به این نکته اذعان داشتند که این به نوعی تبعیض آموزشی محسوب می‌شود. این در حالی است که انگلیس برخلاف برخی کشورهای دیگر مثل فوآنسه، شهریه سنگینی اخذ می‌کند ولی کیفیت لازم را ارائه نمی‌کند و این مسئله برای ما قابل قبول نیست. در مورد آمریکا هم

که اوضاع کاملاً مشخص است، ما اصلاً در ایران سفارت آمریکا نداریم به همین دلیل نمی‌توانیم دانشجویان خود را برای آمریکا بورس کنیم. به هر حال آمریکا مخالف استقلال ما است و این اظهارمن‌الشمس است که آمریکا مخالف رشد و پیشرفت جمهوری اسلامی ایران باشد، پس این کشور چگونه می‌تواند به تعالی دانشجوی ایرانی کمک کند؟ این امر در حوادث پس از انتخابات بیشتر برای نسل سوم انقلاب روشن شد، در واقع آمریکا دشمن تاریخی عزت و استقلال نظام جمهوری اسلامی ایران است.

* فارس: آقای دکتر متکان! این مشکلات به مساله بازگشت دانشجویان به کشور نیز مربوط می‌شود؟

- متکان: یکی از مسایل مهم در بازگشت دانشجویان به نحوه انتخاب آنها برمی‌گردد. ما اکنون دانشجویانی را اعزام می‌کنیم که از دانشگاه‌های مجری دوره دکترا باشند، یعنی از ابتدا جای این دانشجو برای برگشت مشخص است و اعلام نیاز آنها گرفته شده است. در هر صورت در این 3 سال با توجه به توسعه دانشگاه‌ها در شهرستان‌ها و یا دانشگاه‌های در حال تاسیس بیش از 3000 دانشجوی دکتری بورسیه داخل کشور داشته‌ایم که در این مورد ضمن کمیت به مسائل کیفی هم توجه شده است، یعنی در این 3 سال ظرفیت بورس داخل از 400 نفر در سال به 1000 نفر در سال رسیده است و از نظر کیفی هم ارتقا داشته‌ایم، شهریه‌ها را بالا بردیم و در کنار آن مقرری 150 هزار تومان را به حداقل 400 تومان با توجه به دانشگاه مقصد رسانده‌ایم که این مبلغ 700 هزار تومان هم افزایش داشته است. در این مورد 3000 بورسیه داشتیم که مقرری آنها ارسال می‌شد و این دانشجویان 6 تا 9 ماه پس از تصویب پروپزال و امتحان جامع می‌توانند به خارج از کشور بروند تا با تکنیک‌های روز آشنا شوند که با این موارد یک تحول در زمینه بورس دانشجویان داخل کشور ایجاد شد.

* فارس: برای دانشجویان بورسیه خارج در این زمینه‌ها چه تسهیلاتی در نظر گرفته‌اید؟

- متکان: اکنون سمینارهای علمی برای دانشجویان خارج از کشور، چه بورسیه و چه غیربورسیه را آغاز کرده‌ایم که این سمینارها پارسال در لندن برگزار شد و بیش از 400 مقاله داشت و در هند و فرانسه و سایر کشورها نیز برگزار شد و در مسکو نیز در حال برگزاری است که این سمینارها به صورت خودجوش از سوی دانشجویان برگزار می‌شود. سمینار علمی در لندن در دانشگاه UCL با حمایت وزارت علوم برگزار شد و یا در هند با همکاری علمی دانشگاه‌های هند برگزار شد که از نظر کیفی در سطح بالایی قرار داشت. این سمینارها باعث ایجاد یک تبادل علمی می‌شود و

علاوه بر آن سرپرست دانشجویان خارج از کشور را به رایزن علمی تبدیل کردیم، چون سرپرست فقط به امور دانشجویان رسیدگی می‌کرد ولی رایزن‌ها به شناسایی پتانسیل علمی کشور تحت نظر، انتقال دانش و فناوری و ارتباط بین دانشگاهی داخل و خارج از کشور و... هم می‌پردازند. در کنار این موارد رایزن‌ها در چند کشور مانند مالزی و اوکراین را گسترده کردیم و در چند کشور دیگر مثل آلمان و چین هم امور مربوطه انجام شده است و همه اینها گوشه‌ای از فعالیت‌های 3 سال گذشته بوده است. همچنین پرداخت به موقع هزینه‌ها و مقرری‌ها از دیگر فعالیت‌های اداره کل بورس بوده است که این اتفاق علی‌رغم تحریم کشور رخ داده است، در همین زمینه تلاش کردیم که در داخل و خارج از کشور دانشجویان بورسیه با مشکل مالی مواجه نشوند، اکنون مقرری‌ها و شهریه‌ها زودتر از موعد مقرر ارسال می‌شود. همچنین باید یادآوری کنم که اعطا به بورس سال آخر به دانشجویانی که با هزینه شخصی در خارج از کشور در دوره دکتری تخصصی مشغول به تحصیل هستند از دیگر فعالیت‌های اداره کل بورس در این سال‌ها بوده است.

* آیا این دانشجویان بورسیه، چه در داخل و چه در خارج، صرفاً بعد از فارغ‌التحصیلی باید در دانشگاه‌ها مشغول به خدمت شوند؟

- متکان: خیر، هیات علمی مورد نیاز سایر دستگاه‌ها کشور نظیر جهاد دانشگاهی، وزارت جهاد کشاورزی و... با توجه به مسئولیت فرابخشی وزارت علوم نیز از این دانشجویان تامین شده‌اند.

* فارس: برای اعزام دانشجو به خارج از کشور معمولاً نام موسسات مختلفی شنیده می‌شود، در این مورد هم توضیحات مختصری ارائه کنید...

- متکان: در این سال‌ها نظام‌مند کردن و کنترل موسسات اخذ پذیرش و اعزام دانشجو به خارج از کشور، نیز در دستور کار بوده و اقداماتی بسیار خوبی انجام شده است.

* فارس: برای ارتقای کیفیت اعضای هیات‌های علمی دانشگاه‌ها چه اقداماتی انجام شده است؟

- متکان: تامین و ارتقای سطح علمی و اصلاح هرم هیئت علمی دانشگاه‌ها از طریق اعطای بورس دکتری داخل و

ایجاد فرصت برای ادامه تحصیل مربیان دانشگاه‌ها یکی از اولویت‌های ما در این دوران بوده است، در کنار این مساله فراهم آوردن امکان استفاده دانشگاه‌های غیردولتی-غیرانتفاعی از بورس‌های تحصیلی با هدف کمک به گسترش آموزش عالی و همچنین اصلاح دستورالعمل دانشجویان پذیرفته شده به شرط بورس دکترا داخل و رفع موانع ادامه تحصیل آنان از جمله مهمترین اقدامات این اداره کل در این 3 سال بوده است. همچنین اهدا تسهیلات و پرداخت هزینه‌های استفاده از فرصت‌های تحقیقاتی لئوتاه مدت خارج از کشور به دانشجویان بورسیه دکترای داخل کشور نیز در این مسیر موثر بوده است که در کنار آن پرداخت هزینه‌های شرکت دانشجویان بورسیه دکترای داخل در کنفرانس‌های بین‌المللی، یکبار در طی دوره بورس نیز انجام شده است.

* فارس: کمیته صلاحیت مدرسین هم در این راستا فعالیت می‌کند؟

- متکان: کمیته صلاحیت مدرسین متشکل از اساتید متخصص و متعهد دانشگاه‌های کشور برای تعیین قابلیت‌ها و توانایی‌های علمی، اخلاقی، اجتماعی، فرهنگی و اعتقادی داوطلبان بورس دکترای داخل از طریق مصاحبه‌های تخصصی تشکیل شده که هدف آن تربیت اساتید مومن و متدین بود، اجرا شده است.

* فارس: آقای دکتر متکان، در پایان باز هم با تشکر از جنابعالی به خاطر وقتی که در اختیار ما گذاشتید، اگر نکته‌ای باقی مانده را می‌شنویم...

- متکان: در پایان برای مدیرکل جدید که در طول 3 سال گذشته در پیشرفت امور اداره کل بورس فعالیت بسزایی داشته‌اند، آرزوی توفیق می‌کنم. همچنین از تمام همکاران خوبم در اداره کل بورس، شورای مرکزی بورس، اعضای محترم شورای تخصصی و کلیه اساتید بزرگواری که اینجانب را یاری کرده‌اند، تقدیر و تشکر می‌کنم.